

Tidsskriftet er medlemsblad for „Naturhistorisk Forening for Jylland“, „Naturhistorisk Forening for Sjælland“, „Naturhistorisk Forening for Lolland-Falster“, „Naturhistorisk Forening for Fyn“, „Naturhistorisk Forening for Bornholm“, „Lepidopterologisk Forening“ og „NV.-Sjællands Naturhistoriske Forening“

Redaktion: Edwin Nørgaard

I KOMMISSION HOS P. HAASE & SØN, KØBENHAVN

CLEMENSTRYKKERIBET

AARHUS 1957

Største lager i Danmark af zoologiske præparater til brug ved undervisning er hos

Konservator Chr. Aaboe Sørensen, Silkeborg

Vestergade 117 . Tlf. 297

Vi leverer bl. a. følgende (alt i udstoppet stand og en del deraf i vore lovbeskyttede celluloidkasser): Fugle, pattedyr, fisk, krybdyr, padder, krebs m. fl. samt kranier, skeletter, kasser med biller og sommerfugle til undervisning, insektkasser, formalinpræparater af rødspættens, ålens og frøens udvikling m. m. m.

Skal De købe? -

forlang da vore illustrerede salgslister, der bl. a. er vejledende m. h. t. skolesamlinger

Alt modtages til udstopning

Forretningen grundl. 1884

Insektkasser

efter opgivet mål. **Spændbrætkasser med brætter** efter ønske leveres i fineste, håndlavet udførelse. — Skriv efter prislister

Viceinspektør S. Johs. Sørensen

Rosengaardsvej 29 . Odense . Tlf. 6660

NATUR OG MUSEUM

Populær-videnskabelige småskrifter

Udgivet af

NATURHISTORISK MUSEUM, AARHUS

Udkommer med fire numre årligt.

Enkelte numre kr. 2,00. Abonnement kr. 7,00

Abonnenter får foruden tidsskriftet tilsendt meddelelser om „Søndagens filmserie“, ekskursioner, udstillinger, årsberetning m. m.

Museet er åbent hverdage (undtagen mandag) 14—17, søndage 13³⁰—17.
Kontortid 10—17. Tlf. Aarhus 29777

FLORA OG FAUNA

63. årgang

UDGIVET AF
NATURHISTORISK FORENING
FOR JYLLAND

Med støtte af undervisningsministeriet

REDAKTION:
EDWIN NØRGAARD

AARHUS
I kommission hos P. Haase & Søn, København
1957

CLEMENSTRYKKERIET
ÅRHUS

INDHOLDSFORTEGNELSE

<i>Artikler og meddelelser:</i>	Side
A a g e s e n, S t i g: Dagsommerfugle fundet og jagtaget ved Odder	123
A a g e s e n, S t i g: En afvigende form af <i>P. icarus</i>	129
A s m u s s e n, J e s P.: Ornithologiske optegnelser fra Arsuk-distriktet	113
B u h l, M.: <i>Vanessa urticae</i> ab. <i>alba</i>	33
G i e s e, E.: Nyanskaffet zoologisk og botanisk litteratur på Statsbiblioteket i Århus	95
G r o t h, K.: Sommerfuglenotitser 1953—56	56
H e i e, O l e: To nye bladlusarter for Danmark, <i>Myzus ascalonicus</i> og <i>M. caryophyllacearum</i> (English Summary)	85
H ø e g h - G u l d b e r g, O.: En ejendommelig egenskab ved atlaskspindere	64
H ø e g h - G u l d b e r g, O.: En samlerfidus for lepidopterologer . .	30
I n g e r s l e v, L.: <i>Galinsoga hispida</i> . — Tandet Kortstråle	100
I n g e r s l e v, L.: <i>Melilotus sulcatus</i> . — Furet Stenkløver	32
J e n s e n, C a r l o F.: <i>Theodoxus fluviatilis</i> L. genfundet i Ringkøbing Fjord. (English Summary)	101
J e n s e n, O.: Biller fra Vejleegnen	64
K a a b e r, S.: Om <i>Eulype subhastata</i> og <i>E. hastata</i>	127
K l o c h, H. S.: Bigami blandt solsorter?	32
L a m b e r g, K.: Stor gyvelkvæler (<i>Orobancha major</i>)	51
L a n g e r, T. W.: Systematisk oversigt over de danske storsommerfugles indenlandske udbredelse. (English Summary)	1
L a n g e r, T. W.: To angiveligt danske eksemplarer af <i>P. tithonus</i> L. og <i>E. maturna</i> L. (English Summary)	120
L i i s b e r g, S v e n: Om <i>Bembex rostratas</i> copulationsadfærd	111
M u u s, B e n t J.: Kysing fjord og lidt om faunaen i estuarier	37
N i e l s e n, H. G.: Sneglen <i>Ancylus fluviatilis</i> i Knudso	31
N o r g a a r d, I b: Den elektriske lysfældes effektivitet	99
N o r g a a r d, E.: Bornholms naturhistoriske Forening 1932—1957 . .	65
P o u l s e n, C. M.: Lidt om muldvarpen (<i>Talpa europæa</i> L.)	27
R u n g e, O.: Foreløbig meddelelse om det fynske egem	109
S c h j ø t z - C h r i s t e n s e n, B.: En biologisk undersøgelse af <i>Cardiophorus asellus</i> Er. (English Summary)	67
S k j ø t - P e d e r s e n, A. E.: Monstrøs anemone	130
S ø n d e r g a a r d, N.: Om gøgens (<i>Cuculus canorus</i>) æglægning . . .	30

Foreningsmeddelelser:	Side
Naturhistorisk Forening for Jylland	92, 122
Lepidopterologisk Forening	59, 90

Mindeord:

Kurt Groth (Af Niels Pedersen)	118
S. R. Rasmussen (Af E. Nørgaard)	50

Anmeldelser:

V. Baltzer & M. Lange: Illustreret Flora	94
F. Bourlière: Sæder og skikke i dyrelivet	36
T. W. Bøcher, K. Holmen & K. Jacobsen: Grønlands Flora	94
Karel Capek: Et år med min have	63
Ib Clemens-Petersen: Middelalderlige lægeplanter	132
Wilh. van Deurs: Sommerfugle VIII. Viklere	33
Dyrenes forunderlige verden	35
F. Ebeling & K. Curry-Lindahl: Natur i Västerbotten och Norrbotten	93
E. B. Ford: Moths	62
Max Hartmann: Einführung in die allgemeine Biologie	63
Vagn Holstein: Musvaagen	62
Jeger samler — 2. bind	63
A. Holm Joensen: Solsorten	63
Wolfgang Makatsch: Der Brutparasitismus in der Vogelwelt	61
Naturens Verden	57
Paul Neergaard: Grøn er vor jord	35
C. M. Poulsen: På jagt med bøsse og kamera	132
I. T. Sanderson: Verdens dyreliv. Pattedyr	131
H. H. Seedorf, N. Blædel & F. W. Bræstrup: Danske dyr 1. Egernet	34
H. H. Seedorf, N. Blædel & F. W. Bræstrup: Danske dyr 2. Viben	93
Hugo Sjörs: Nordisk växtgeografi	132
H. V. Thompson & A. N. Worden: The rabbit	131
Ole Vinding: Øjeblikke i naturen	36

Theodoxus (= Neritina) fluviatilis L. genfundet i Ringkøbing Fjord.

Af Carlo F. Jensen

(Tårn).

Meddelelser fra Naturhistorisk Museum, Århus.

With an English Summary.

Efter flere års forgæves eftersøgning fandt jeg i juli 1948 de første eksemplarer af *Theodoxus fluviatilis* i Ringkøbing Fjord. Denne snegl, der tidligere har levet i fjorden, uddøde under den korte saltvandsperiode fra 1910—1915. Den er således en af de sidst genfundne repræsentanter for Ringkøbing Fjords tidligere fersk- og brakvandsfauna.

På baggrund af dens tidligere forekomst måtte man vente, at *T. fluviatilis* under de nuværende naturforhold før eller senere ville vende tilbage til fjorden; alligevel skulle der gå mere end 30 år efter, at de hydrografiske forhold igen havde muliggjort dens tilstedeværelse.

Da *T. fluviatilis* i sin udbredelse i og omkring Danmark og specielt i dens forekomst i Ringkøbing Fjord frembyder visse interessante træk, skal der i det følgende gives en oversigt over dens »historie« i fjorden, og dens forekomst her set i relation til dens øvrige udbredelse.

Takket være de forskellige større afhandlinger om Ringkøbing Fjords naturforhold i skiftende perioder (Rambusch 1900, Johansen 1913, Johansen og Blegvad 1933—36) kan man følge faunaens vekslen et godt stykke tilbage i tiden. For *T. fluviatilis* gælder imidlertid, at dens forekomst må være af ret ny dato, da den ikke er fundet i de subfossile aflejringer i og ved fjorden.

Første gang *T. fluviatilis* nævnes fra Ringkøbing Fjord er fra slutningen af den såkaldte 1. brakvandsperiode (ca. 1845—1910). Her meddeler dr. Th. Mortensen (Rambusch 1900) i en oversigt over fjordens daværende fauna, at der er fundet 1 ekspl. »(af Cand. Hartz)«. Der nævnes ikke noget om, hvor eller hvornår sneglen er fundet; men fundet må sikkert dateres til slutningen af 1890'erne, da de undersøgelser, der ligger til grund for Rambusch' monografi, hovedsagelig er foretaget i 1897 og 1898.

Da dr. Mortensen tilsyneladende har foretaget ret grundige undersøgelser ved fjordens bredder, kan man gå ud fra, at arten på det tidspunkt har været meget sjælden.

Senere må den imidlertid have bredt sig, for undersøgelser i årene 1905, 07, 08 og 10 (Johansen 1913) viser, at den nu findes både ved de vestlige, nordlige, østlige og sydøstlige kyster; men der gøres samtidig opmærksom på, at den ikke synes at befinde

sig godt i fjorden, idet den forekommer fåtallig, og individerne er ret små. Der oplyses desværre intet om, hvorvidt den tilhører brakvandsformen *littoralis* eller den typiske søform.

Tilsyneladende skulle forholdene i denne periode ellers have været ideelle for *T. fluviatilis*. Fjorden havde gennem Nymindestrømmen efterhånden fået sin længste og besværligste forbindelse med havet. Udløbet var på sin vandring nået ca. 6 km syd for Nymindegab (1898), og havvandets virkning blev stadig mindre inde i fjorden, hvor middelsaltholdigheden ved de indre kyster var helt nede på 4–5 ‰. Under stærk pålandsstorm kunne der dog stadig trænge en del saltvand ind i fjorden dels gennem Nymindestrømmen dels ved overskylning af Holmslands Klits lavere partier. Under sådanne forhold er der f. eks. i maj 1898 målt helt op til 18 ‰ NaCl ved nordkysten; men så høje værdier har sikkert været sjældne og af så kort varighed, at de ikke i væsentlig grad har påvirket faunaen.

Imidlertid ændres forholdene for fjordens fauna totalt, da der i marts 1910 åbnes en kanal gennem Holmslands Klit ved Hvide Sande. Denne kanal, der er gravet tværs over tangen omtrent ud for midten af fjorden, er fra begyndelsen 26 m bred. Havvandet får nu fri adgang til fjorden under pålandsvind og højvande, hvilket hurtigt viser sig ved en forøget saltholdighed. Samtidig viser kanalen ringe stabilitet, idet dens sider ikke er sikrede. Allerede i juli samme år er den vokset til den dobbelte bredde, og saltholdigheden ved de indre kyster er steget til 15 ‰ og derover. Hermed har saltholdigheden nået maximumgrænsen for forekomsten af *T. fluviatilis* i brakvand. Der findes dog i juli endnu levende snegle; men der er mange døde eksemplarer i prøverne (Johansen 1913). Udvidelsen af Hvide Sande kanalen fortsætter, og i september 1910 har den nået en bredde af over 80 m; saltholdigheden ved nord- og østbredden er nået op på omkring 25 ‰, og *T. fluviatilis*'s saga i Ringkøbing Fjord er ude for denne gang.

Denne saltvandsperiode (1. Hvide Sande periode), der fuldstændig udrydder fjordens fersk- og brakvandsfauna og giver plads for indvandring af en ren marin fauna, bliver kun af kort varighed. I de kommende år fortsætter Hvide Sande kanalens vækst, og i 1912 har den nået en bredde af over 300 m. Herefter påbegyndes en lukning af kanalen, der er fuldført i 1915, og samtidig er der gravet et nyt udløb ved Nymindegab.

Nu begynder en ny brakvandsperiode, og fjordens hydrografiske forhold bliver ret hurtig som i 1. brakvandsperiode. Saltvandsfaunaen forsvinder, og fersk- og brakvandsdyrene begynder en generobring af det tabte terræn. I denne 2. brakvandsperiode bliver der foretaget omfattende undersøgelser, særlig i

begyndelsen og slutningen af 20'erne (Johansen og Blegvad 1933—36), der viser, at fersk- og brakvandsarterne kun langsomt vender tilbage. *T. fluviatilis* findes ikke i denne periode, hvilket dog iflg. prof. Spærck (Johansen og Blegvad 1933—36) snarere skyldes spredningsøkologiske end eksistensøkologiske faktorer.

I 1931 ændres forholdene atter, idet der på ny åbnes en kanal ved Hvide Sande. Men denne gang er kanalens sider sikrede, og der er indbygget sluser til regulering af fjordens vandstand. — Samtidig forhindrer sluserne, at havvandet får fri adgang til fjorden, og selv om den nærmere forbindelse med havet får saltholdigheden til at stige noget, får den nye Hvide Sande periode ikke den katastrofale indflydelse på faunaen som den foregående. Der er dog stadig ret store svingninger i fjordens saltholdighed; — men så høje værdier som ovenfor er dog sikkert yderst sjældne, hvis de i det hele taget forekommer ved de indre kyster, hvor middelsaltholdigheden antagelig svinger omkring 6—8 ‰.

Siden 1940 har jeg lejlighedsvis foretaget indsamlinger ved bredderne af Ringkøbing Fjord. For at få et begreb om, hvor store svingninger i saltholdigheden bredfaunaen var udsat for, foretog jeg bl. a. i 1940, 41 og 49 en del vægtfyldebestemmelser ved øst- og sydøstbredden. Denne metode er vel ikke særlig nøjagtig, men giver dog i grove træk et ganske godt billede af forholdene. Ved østkysten (Stauning) er der således målt 1,5, 5,5 og 9,5 ‰ saltholdighed, ved sydøstbredden: Skaven 1,5, 2, 3 og 6 ‰, Kirkehøj 2 og 12 ‰.

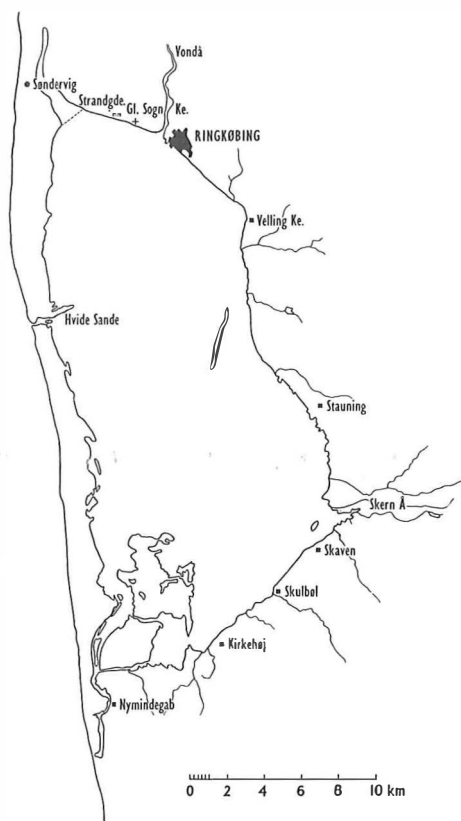

Fig. 1. Ringkøbing Fjord.

Endvidere er der ved titrering fundet følgende værdier ved østbredden syd for Ringkøbing: 3,7 og 4,1 ‰ saltholdighed og ved nordbredden: 6,3, 7,8, 9,5 og 12 ‰ saltholdighed (E. W. Kaiser, unpubl.).

Under mine besøg ved fjorden har jeg på egnede lokaliteter (d. v. s. næsten hele sydøstbredden, østbredden fra Velling til Ringkøbing og det meste af nordbredden) stedse haft opmærksomheden henvendt på muligheden af, at *T. fluviatilis* atter skulle vise sig. Muligheden for dette var yderligere begrundet af, at den ferskvandsfauna, som nu fandtes ved de indre bredder, var betydelig rigere på arter, end tilfældet var ved undersøgelsen i 20'erne.

Som nævnt fandtes de første eksemplarer i sommeren 1948, hvor jeg fandt den på stenene ud for Gammel Sogn Kirke ved fjordens nordbred. Den forekom kun fåtallig, og kun med stort besvær lykkedes det at finde ialt 12 halv voksne individer. I januar 1949 fandt jeg et fuldvoksnet eksemplar ved Skulbøl (sydøstbredden) og i marts en enkelt snegl på den tidligere nævnte lokalitet ved Gammel Sogn Kirke.

I det kommende par år findes den ikke på nye lokaliteter; men muligvis foregår der en akklimatisering til tilværelsen i fjorden, for undersøgelser i 1953 viser, at der nu er sket en næsten eksplosionsagtig ekspansion. Langs sydøstkysten findes den nu på strækningen fra noget nordøst for Kirkehøj til Skulbøl Plantage, aftagende i antal mod sidstnævnte lokalitet, hvor der kun fandtes få ægkapsler og ingen snegle. Ved fjordens nordlige del er den talrig i hvert fald fra Strandgaard på nordkysten over Ringkøbing til Velling på østkysten.

I 1954 nåede den Skaven (sydvest for Skern Å deltaet), hvor den i juni fandtes meget talrig på et afgrænset område, hvor arten har været eftersøgt adskillige gange i årenes løb. Lokalteten er ideel for *T. fluviatilis*. Bredden skræner ganske svagt, bunden består af fast sand og er næsten »brolagt« med fastliggende sten. På 30–50 cm, der synes at være den foretrukne dybde for denne art i Ringkøbing Fjord, var en del vegetation, hovedsagelig bestående af *Potamogeton pectinatus* iblandet lidt *Batrachium*. Sneglene sås dels på bunden, dels krybende op ad vegetationen helt op til overfladen. Både sten, plantestængler og sneglenes skaller var besat med ægkapsler. Der var snegle i alle størrelser fra små mørke unger, der efterhånden antager en hornbrunlig farve med tre tydelige mørke længdestriber, til fuldvoksne, meget lyse eksemplarer, der når artens maksimalstørrelse: 10 mm (der ses her bort fra de unormalt store ekspl. *f. major* Schl. fra Sjælland (12 mm)). *Theodoxus fluviatilis* fra Ringkøbing Fjord må altså henregnes til den typiske søform *f. trifasciatus*

Colbeau og ikke, som man vel ellers ville vente, når det drejer sig om forekomsten i et brakvandsområde, om *f. littoralis* Linné. De ældste vindinger hos fuldvoksne snegle er stærk korroderede, og skallerne er ikke særlig tykke.

Siden 1954 har forekomsten ved Skaven haft en kolossal vækst både i antal og udstrækning. Under et besøg i januar 1957 var der talrige små og mellemstore eksemplarer på hele strækningen med sand- og stenbund. På stenene var talrige ægkapsler og endnu flere af de karakteristiske »ringe«, der bliver tilbage, når sneglen har forladt kapslen. En undersøgelse af 15 tilfældigt valgte ægkapsler viste følgende udvikling: 7 kapsler, hvor »låget« sad ret løst, indeholdt hver en fuldtudviklet snegl; 1 kapsel rummede en halv voksen larve (Veligerlarve), og i de resterende 7 kapsler kunne der overhovedet ikke spores nogen begyndende udvikling. Som bekendt indeholder kapslerne fra begyndelsen omkring 100 æg, hvoraf normalt kun et kommer til udvikling. De resterende æg tjener som næring for larven.

Men det, der mere end noget andet gav udtryk for, i hvilke mængder *T. fluviatilis* nu forekommer i Ringkøbing Fjord, var de fantastiske mængder af skaller i alle størrelser, der fandtes opskyllet på bredden. Den forekom i hele lag i opskylsbræmmer sammen med *Hydrobia jenkinsi*, der er fjordens talrigste mollusk, samt ganske små eksemplarer af *Mya arenaria*, *Mytilus edulis* og enkelte *Cardium edule*. Selv om den ikke i antal kunne måle sig med *Hydrobia*, dækkede den på grund af sin betydeligere størrelse omtrent samme areal i opskyllet.

Som det var tilfældet med dens tidligere forekomst i fjorden, synes der også denne gang at være gået temmelig lang tid efter, at de eksistensøkologiske betingelser er til stede, før arten atter indfinder sig. Men i modsætning til sidst får man det indtryk, at arten nu befinder sig godt i fjorden, hvad den hurtige opformering, den store spredning og individernes størrelse tyder på.

Der melder sig nu det spørgsmål, om *Theodoxus fluviatilis* under saltvandsperioden har »overvintret« i området og herfra igen aktivt er indvandret i fjorden, eller den passivt er bragt hertil, evt. ved fuglespredning. Som det vil fremgå af det følgende, er den sidste mulighed vistnok den sandsynligste.

Theodoxus fluviatilis er som fersk- og brakvandsnegl vidt udbredt i og omkring Danmark; men bortset fra forekomsten i Ringkøbing Fjord er den hidtil ikke fundet indenfor den del af Jylland, der ligger syd og vest for den baltiske israndslinie (det såkaldte oligotrofe område). Den kendes heller ikke fra det egentlige Vendsyssel (Mandahl-Barth 1949), og på Bornholm findes den kun langs kysterne. Dens udbredelse i ferskvand strækker sig således fra det sydlige Thy over Østjylland til Fyn og

Sjælland. I brakvand forekommer den i mange af fjordene på den jyske østkyst og på øerne. Endvidere når den i sin udbredelse langs kysterne af den Botniske Bugt og Østersøen op i Sundet og bæltene, til den standses i sin fremtrængen, når vandets middelsaltholdighed kommer op mod 12–15 ‰.

Men selv indenfor dette område er dens forekomst betinget af de særlige krav, den stiller til omgivelserne. *T. fluviatilis* er først og fremmest en kalkkrævende art, hvorfor dens udbredelse indskrænker sig til alkaliske vande. Her hører den fortrinsvis hjemme i åer og bække med god strøm, dernæst i brændingszonen i større søer og brakvandsområder. Den forekommer altid på lavt vand, går sjældent ud over 1 m og er sandsynligvis almindeligst på 25–50 cm. Der skal være fast bund og helst rene sten; og hvor disse betingelser er opfyldt, kan den optræde meget talrig.

Dens krav til vandets kalkholdighed forklarer, hvorfor den bortset fra Ringkøbing Fjord, ikke forekommer i det vestjyske oligotrofe område. Det samme forhold gør sig gældende i Finland, hvor *T. fluviatilis* er almindelig i brakvand langs kysterne, men ikke findes i de kalkfattige finske søer og vandløb. Derimod forekommer den i flere søer på Ålandsøerne, hvor vandets kalkindhold er betydeligt højere (Luther 1901, Hesse 1924 m. fl.).

Desværre har vi ikke nogen samlet fortegnelse over danske vandes kalkindhold; men efter de spredte angivelser i litteraturen findes *T. fluviatilis* i søer indeholdende fra 40 mg/l CaO (Hald Sø, Silkeborg søerne) og opefter. Da der i Ringkøbing Fjord kun findes 30,8 mg/l CaO (iflg. E. W. Kaiser, upubl.), ser det ud til, at arten her findes under den hidtil lavest kendte CaO-værdi. (CaO her beregnet af alkaliniteten).

Går man ud fra, at et kalkindhold på omkring 30 mg/l er det sandsynlige minimum for forekomsten af *T. fluviatilis* (hvad skaltykkelsen kunne tyde på), vil det være vanskeligt at finde et vandområde, der har direkte forbindelse med Ringkøbing Fjord, hvor arten har kunnet overleve saltvandsperioden. Kalkindholdet i de vandløb, der munder ud i fjorden, er, såvidt det kendes, betydeligt lavere end i fjorden. Således har Vondå under afstrømning fra Stadil Fjord 21 mg/l CaO og Skern Å i deltaet 14 mg/l CaO (Bondesen og Kaiser 1949a). De mindre vandløb vil sikkert vise tilsvarende værdier.

Trods eftersøgning såvel i hele Skern Å systemet som i de øvrige vandløb, der har forbindelse med fjorden, er det da heller ikke lykkedes at finde *T. fluviatilis* her. I Stadil Fjord er den iflg. tidligere undersøgelser (Wesenberg-Lund 1895 og Johansen 1913) ikke fundet.

Da der altså ikke synes at være mulighed for, at *T. fluviatilis* har overlevet saltvandsperioden i Ringkøbing Fjords afvandings-

område, kan den ikke ved egen hjælp være indvandret i fjorden. Derfor må den både i nuværende og foregående brakvandsperiode på mere eller mindre tilfældig måde være blevet indslæbt, enten det nu er sket med både eller fiskeredskaber, eller den kan spredes ved fugles hjælp. Dette forklarer også den lange tid, der begge gange er gået, efter at de hydrografiske forhold har muliggjort dens tilstedeværelse, før den er kommet til fjorden.

Hvorfra den er kommet, kan der kun gisnes om. Mest nærliggende ville det være at antage, at den kom fra Nissum Fjord, men der findes intet om, hvorvidt *T. fluviatilis* overhovedet findes her, og der har ikke været lejlighed til at undersøge dette. Ellers bliver de nærmeste lokaliteter, hvor den findes, det sydlige Thy og søerne øst for den jyske højderyg.

Summary.

Theodoxus fluviatilis L. was first recorded from the Ringkøbing Fjord (West Jutland) during the end of the brackish water period 1845—1910, the salinity of the inner fjord then averaging 5 ‰.

During the saltwater period of the fjord 1910—15 (maximum salinity: 25 ‰) *Th. fluviatilis* did not occur, and even after 1915, when the fjord changed to a new brackish water period with a salinity similar to that of the previous brackish water period, it was not until 1948 that the author succeeded in finding *Th. fluviatilis* in the Ringkøbing Fjord. Since 1948 the species has increased strongly now being numerous in shallow water of the inner fjord. Compared to the previous brackish water period, the species seems to thrive reaching its maximal size (10 mm). Here it belongs to the lakeform: *trifasciatus* Colbeau.

Considering both brackish water periods of the fjord the long time until *Th. fluviatilis* appears, probably could be explained not as an active invasion — but as a transferring of the snail passively from more remote localities by means of human utilities or seabirds.

Th. fluviatilis being a calcium requiring species, it is worth noticing that in the Ringkøbing Fjord the snail is living under the lowest calcium content known for its occurrence in this country, to say about 30 mg/l CaO.

As the whole water area directly in connection with the fjord has a much lower calcium content (below 20 mg/l CaO) it is dubious whether the species could have survived there.

In spite of searching after it has been impossible to find *Th. fluviatilis* within that area or within the oligotrophic part of West Jutland as a whole.

Litteratur.

Bondesen, P., 1940: Preliminary Investigations into the Development of *Neritina fluviatilis* L. in Brackish and Fresh Water. Vid. Medd. Dansk Naturh. For. 104, p. 283—317.

- Bondesen, P., og Kaiser, E. W., 1949a: *Hydrobia (Potamopyrgus) jenkinsi* Smith in Denmark Illustrated by its Ecology. *Oikos* 1: II 1949, p. 252-281.
- Bondesen, P., og Kaiser, E. W., 1949b: *Hydrobia (Potamopyrgus) jenkinsi* Smith i brakvand og ferskvand i Danmark. *Flora og Fauna* 55, p. 1—12.
- Hesse, R., 1924: *Tiergeographie auf ökologischer Grundlage*. Jena.
- Johansen, A. C., 1913: Om Forandringer i Ringkøbing Fjords Fauna. *Min-deskr. f. Jap. Steenstrup. Komm. f. Havundersøgelse*.
- Johansen, A. C., og Blegvad, H., under redaktion af R. Spärck, 1933—36: *Ringkøbing Fjords Naturhistorie i Brakvandsperioden 1915—1931*. — København 1936.
- Luther, A., 1901: Bidrag til Kännedomen om Land- och Sötvattengastropo- dernes Utbredning i Finland. *Acta Soc. pro Fauna et Flora Fennica*. 20.
- Mandahl-Barth, G., 1949: Bløddyr III. *Ferskvandsbløddyr*. *Danmarks Fau- na*, Bd. 54.
- Rambusch, S. H. A., 1900: *Studier over Ringkøbing Fjord*. Kbh. 1900.
- Schlesch, H., 1934: Revidiertes Verzeichnis der dänischen Land- und Stiss- wassermollusken mit ihrer Verbreitung. *Arch. f. Molluskenkunde*, 66, p. 233--312.
- Wesenberg-Lund, C., 1895: Om Forekomsten af *Cordylophora lacustris* i danske Ferskvande. *Vidensk. Medd. Naturh. For.* 1896, p. 169—174.

International botanisk kongres.

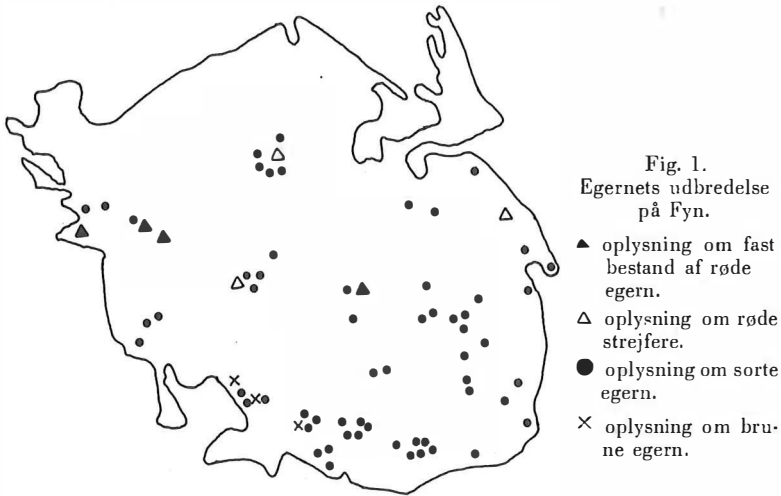
Redaktionen har modtaget følgende meddelelse, der herved bringes til læsernes kendskab:

Den 9. internationale botaniske kongres afholdes i Montreal, Canada, fra den 19.—29. august 1959. Programmet vil omfatte alle grene af teoretisk og anvendt botanik. Et første cirkulære med oplysninger om program, hotel- ophold, ekskursioner og andre enkeltheder vedrørende kongressen kan fås fra begyndelsen af 1958 ved henvendelse til dr. C. Frankton, IX Inter- national Botanical Congress, Science Service Building, Ottawa, Ontario, Canada.

Foreløbig meddelelse om det fynske egern.

Af *Ole Runge*
(Carl Bernhards Vej 14, Odense).

Det oplyses i de fleste populære zoologiske værker, at der på Fyn kun findes sorte egern. I »Vort lands dyreliv« (1949) står der således: »På Fyn er der med sikkerhed kun påvist sorte egern.« På grundlag af denne opfattelse og efter at have fået pålidelige oplysninger om røde egern, foretog jeg en undersøgelse gående ud på at klarlægge den fynske egernbestand, specielt med hensyn til det røde egerns tilstedeværelse.

Undersøgelsen blev foretaget ved hjælp af spørgeskemaer, der sendtes ud til fynske forstfolk. Der udsendtes ialt 112 skemaer, og jeg er meget taknemmelig over den velvilje, jeg mødte, eftersom ca. 80 skemaer blev returneret i udfyldt stand.

Det foreløbige resultat blev, at samtlige tre danske egernracer findes på Fyn: den sorte, den røde og den brune, den sidste dog kun i et ringe antal. Det sydfynske bakkeland er øens oprindelige egernområde. Her dominerer det sorte egern, men ved Stensgård og Damsbo skovdistrikter nord for Fåborg synes at findes en lille brun bestand. En linie Assens-Nyborg danner grænse for det røde egerns udbredelse mod syd. Nord for denne linie findes det røde egern i to områder: på Vestfyn i og omkring Wedells-

borg og Favrskov skovdistrikter og i skovene omkring Nr. Søby ca. 10 km syd for Odense. Bestanden på Wedellsborg dateres til 1933, og man mener her på egnen, at samtlige røde egern stammer fra eksemplarer udsat af maleren Johannes Larsen. Denne fortæller imidlertid, at han kun har udsat ét rødt egern. At dette alene er ophav til den nuværende bestand af røde egern er naturligvis utænkeligt. Der må altså efter den tid være sket en indvandring af røde egern her. Mærkeligt nok viste der sig få år efter 1933 egern, hvis farve peger i retning af bastardering mellem røde og sorte egern. Et eksemplar af denne type findes på Odense Seminarium (skudt i Favrskov Bjerge 1956). Nr. Søby-bestandens oprindelse er ikke oplyst, men er givet af gammel dato.

Der kan spores en forbindelseslinie mellem de to områder over Krengerupskovene, hvor man regelmæssigt iagttager strejfer. Dette tyder på, at Wedellsborg-bestanden er grundlagt af strejfer fra Nr. Søby-bestanden. Ligeledes er der ved Langesø, ca. 15 km nord for Krengerupskovene, og ved Langtved mellem Nyborg og Kerteminde iagttaget et enkelt rødt eksemplar. På Hinds-gavl blev der i 1933 set et rødt egern! Måske Johannes Larsens.

Grundstammen i den nordfynske egernbestand er den sorte. Nord for linien Middelfart–Munkebo mangler egern totalt. Dette er så vidt vides også tilfældet på samtlige fynske øer.

Oplysninger om den røde bestands størrelse er for usikre til, at pålidelige resultater kan uddrages heraf.

Det er meningen, at undersøgelsen skal fortsættes, og vil, så vidt det er muligt, blive baseret på nedlagte eksemplarer, hvilket muligvis kan give oplysninger om bastardering mellem de to racer.

Om *Bembex rostratas* copulationsadfærd.

Af *Sven Liisberg*
(Obovej 19, Herlev).

I dagene 1. 7.—5. 7. 1957 besøgte jeg den kendte bornholmske lokalitet for *Bembex rostrata* ved Dueodde. Dette tidsrum var for Bornholms vedkommende en sammenhængende solskinsperiode; af denne årsag var jeg så heldig at overvære klækningen og den hurtigt efterfølgende copulation. Da jeg ikke nogen

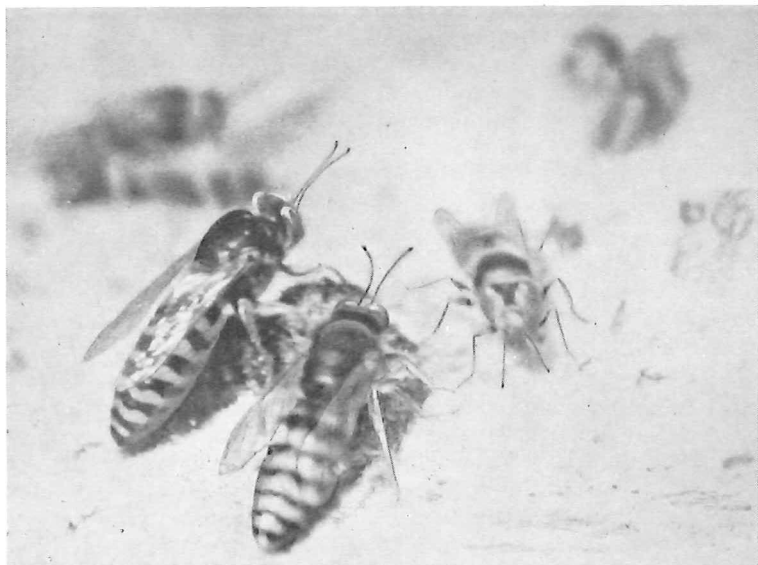

Fig. 1. Et udsnit af cirkelformationen. Læg mærke til de to hanners strakte stilling hen mod den gravende hun midt i billedet. I baggrunden skimtes et par hanner mere.

steder i litteraturen har set den ejendommelige parringsadfærd beskrevet, synes jeg det ville være morsomt at fortælle lidt om den her i F. & F.

Klækningen fandt sted i tidsrummet fra kl. ca. 8,00—10,00, i dette tidsrum myldrede sandet med mere eller mindre udhærdede individer. Såsnart hannernes vinger var hærdede, begyndte de en pilsnar zigzagflugt hen over terrænet i meget lav højde (10—15 cm). I løbet af få timer var mange tusind af disse store hvepse på vingerne, og der lød en summen, som var en kæmpe-

bisværn på flugt. Jeg undrede mig længe over hannerne tilsyneladende planløse lave zigzagflugt, men snart skulle jeg erfare årsagen. Rundt om i sandet sad de nu udhærdede hunner ganske stille, de var let kendelige på den mere afdæmpede gule farve. Så længe hannerne sad roligt, nærde hannerne overhovedet ingen interesse for dem, men med et begyndte en ♀ at grave ivrigt i sandet, og i samme sekund blev hun bemærket af de lavtflyvende ♂♂; og nu begyndte en festlig forestilling. Mellem 8 og 10 ♂♂ dannede en cirkel på ca. 7–10 cm i diameter, med den ivrigt gravende ♀ som centrum. Alle hannerne havde de store, gule øjne vendt mod hunnen, deres antenner strittede sitrende i vejret, og det sidste bagkropsled hvilede mod sandet, medens de helt strakte ben løftede forkroppen voldsomt i vejret.

Det var et kosteligt syn at iagttage disse talrige cirkler af ivrige hvepse. Medens hunnen gravede, drejede den sig om sin egen akse, herved fik hun efterhånden med sine fremadrettede antenner peget på samtlige ♂♂ i cirklen. Med et standsede hun, og i samme sekund lettede den ♂, som valget var faldet på. Denne holdt sig nu svævende på stærkt summende vinger ca. 1–2 cm over hunnen, medens de andre ♂♂ stadig indtog deres cirkelformation. Med et lettede hunnen, men den svævende ♂ var på sin post og greb den i flugten, samtidig kastede cirkelns øvrige ♂♂ sig ud i en rasende forfølgelse af det udvalgte par. Som regel lykkedes flugten, og parringen fortsattes i en lav busk eller i nogle tilfælde måske udelukkende i luften. Sådan stillede sagen sig, hvis den udvalgte ♂ var stor og kraftig; var dette ikke tilfældet, blev parret hurtigt indfanget af de andre bejlere, og så begyndte der en voldsom kamp, hvor alle sloges mod alle, tit rullede hvepsene sanseløst rundt i klumper så store som tennisbolde. Det var mærkeligt at iagttage, at de yderst ophidsede dyr aldrig anvendte deres dødbringende brod, men til gengæld blev kindbakkerne brugt.

Pludselig kunne en sådan klump opløses, og som soldater indtog hannerne atter deres plads i cirkelformationen, hvorefter spillet begyndte forfra.

Det må jo siges at være en rationel måde til udvælgelse af den bedste ♂.

På få dage var det hele overstået, og man så nu kun ivrigt redebyggende og fluefangende hunner. Til alt held lykkedes det mig at optage en hel serie farvebilleder af det her beskrevne.

Jeg iagttog enkelte *Philantus triangulum* på samme lokalitet, men desværre nåede jeg ikke at overvære denne nærstående gravehveps' copulation.

Ornithologiske optegnelser fra Arsuk-distriktet i Sydvestgrønland.

Af *Jes P. Asmussen*
(Dronningens Tværgade 40, København K).

I de senere år er der gjort et stort arbejde — ikke mindst inspireret af de med de klimatologiske ændringer opståede problemer — for at udbrede og uddybe kendskabet til Grønlands fugleliv, et arbejde, der har nået sin foreløbige kulmination med F. Salomonsen og Gitz-Johansens monumentale »Grønlands Fugle«, København 1950. Den tid er vel ikke fjern, da man — i hvert fald for Vestgrønlands vedkommende — kan indlede de zootopografiske undersøgelser, der har været så resultatrige for dansk ornithologi. For undersøgelser af en sådan art kan nærværende noter måske være til nogen nytte.

Det område, som disse noter — ganske vist ufuldstændigt — dækker, omfatter hele Arsukfjorden, udstedet Arsuk og dets nærmeste omegn, øerne ved indsejlingen til fjorden og den tilgrænsende del af Kobberminebugten. Samtlige iagttagelser stammer fra perioden december 1954 til september 1955.

1. Rø d s t r u b e t L o m (*Colymbus stellatus* Pont.). Ses ret sjældent i distriktet. Rede med æg den 19. 6. 55 på øen Maniitsoq.

2. A m e r i k a n s k G r å s t r u b e t L a p p e d y k k e r (*Podiceps griseigena holboellii* Reinh.). (R. Hørning & F. Salomonsen: Further records of rare or new Greenland birds. Medd. o. Grønland 131, 1941). Sjælden gæst, men næppe så sjælden som almindeligt antaget. To eksempl. blev skudt ved Arsuk okt.-nov. 1954 og skindlagt. Arten er i øvrigt tidligere rapporteret fra samme lokalitet (K. Oldendow: Fugleliv i Grønland. Det grønlandske Selskabs årsskrift 1932—33). Kun dens størrelse adskiller den fra den europæiske art *Podiceps gr. griseigena*. Særlig det kraftige næb er iøjnefaldende. Ifølge The Handbook of British Birds, London 1940, ligger målene for næbbet mellem 45 og 55 mm, mens de for den europæiske arts vedkommende ligger mellem 35 og 45 mm for hannen og 35 og 40 mm for hunnen.

3. M a l l e m u k (*Fulmarus gl. glacialis* Linn.). Yngler ikke, men ses ofte i Kobberminebugten. En enkelt iagttoges den 1. 8. 55 og ca. 75 den 7. 8. 55. Mange var af den mørke farve, af grønlanderne kaldet igassoq (Salomonsen & Gitz-Johansen: Grønlands Fugle).

4. S t o r s k r å p e (*Puffinus gravis* O'Reilly). Den 7. 8. 55 så jeg i Kobberminebugten mellem 300 og 400 af denne oceaniske fugleart, dels flyvende, dels siddende i flokke på 75 til 100 stykker på vandet. Det var tåget, og søen var ret høj. Af denne skråpearts feltornitologiske kendetegn bør det skinnende hvide, tyde-

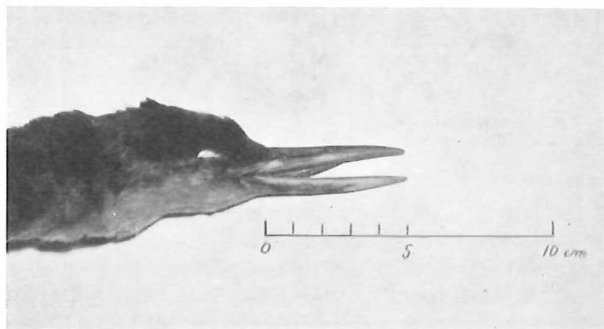

Fig. 1. Amerikansk Gråstribet Lappedykker (*Podiceps griseigena holboellii*). Arsuk, okt.-nov. 1954.

ligt V-formede mærke ved haleroden fremhæves. Det er særdeles iøjnefaldende, som også vist på tavle 2 i A Field Guide to the Birds of Britain and Europe, London 1954.

5. Grønlandsk Gråand (*Anas platyrhynchos boschas* Brehm). Ret almindelig ynglefugl. Et par ved Grønne-dal den 4. maj; en ♀ ad. i nærheden af Ivigtut den 9. juli.

6. Strømmand (*Histrionicus histr. histrionicus* Linn.). Sjælden ynglefugl. En ♀ ad. iagttoges den 19. juni ved elven i Grønne-dal.

7. Arktisk Edderfugl (*Somateria mollissima borealis* Brehm). Yngler ikke her, men er en meget almindelig vintergæst. Den 16. 3. 55 sås ca. 175 på Arsukfjorden.

8. Kongeedderfugl (*Somateria spectabilis* Linn.). — Meget sjælden. En ♀ blev skudt på Arsukfjorden den 26. marts.

9. Grønlandsk Toppet Skallesluger (*Mergus serrator schiøleri* Salomonsen). (Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 43, 1949.) Ret almindelig ynglefugl. Den 30. 12. 54 blev en ♂ ad. skudt på Arsukfjorden. Et par blev den 27. maj set helt inde ved gletsjeren i Arsukfjordens bund. Et par i Grønmedal den 25. juni.

10. Grønlandsk Havørn (*Haliaëtus albicilla groenlandicus* Brehm.). Regelmæssig ynglefugl. Et par yngler hvert år på Arsukøen, men jeg tror decideret ikke, det er distriktets eneste par. De enkelte iagttagelser er følgende: 4. januar sås 2 i Grønne-dal, den 15. februar 3 over Arsukfjorden og den 30. marts 8 cirkende over Arsukfjorden.

11. Jagtfalk (*Falco rusticolus obsoletus* Gmelin). Ses regelmæssigt i området, men menes ikke at yngle. Udstoppede eksemplarer ses ofte i grønlandske hjem. Et eksemplar iagttoges ved Ivigtut den 26. 12. 54.

12. Amerikansk Vandrefalk (*Falco peregrinus anatum* Bonaparte). Ynglepladser er ikke fundet i distriktet; men arten iagttages regelmæssigt. Også af denne art ser man ofte udstoppede eksemplarer.

13. Grønlandsk Fjældrype (*Lagopus mutus rupestris* Gmelin). Almindelig ynglefugl.

14. Sortgrå Ryle (*Calidris mar. maritima* Brünnich). Adskillige ved Grønmedal den 26. 12. 54; 2 ved Arsukfjorden den 13. april; 6 i nærheden af Ivigtut den 1. august.

15. Almindelig Kjove (*Stercorarius parasiticus* Linn.). Ret hyppig gæst. 3 ved Ivigtut den 20. juli; 4 ved Arsukfjorden

Fig. 2. Gletscheren i Arsukfjordens bund.

den 1. august; 1 ved Kobberminebugten den 7. august. Arten yngler ikke i distriktet.

16. Svartbag (*Larus mar. marinus* Linn.). Reder er ikke konstateret; men fuglen ses ikke sjældent. 2 eksemplarer iagttoges i udkanten af Arsukfjorden den 1. august. På en rejse indenskærs til Julianehåb i begyndelsen af august sås denne mågeart særdeles hyppigt ofte siddende på udkig på toppen af isbjerge.

17. Gråmåge (*Larus h. hyperboreus* Gunnerus). Ret sjældent optrædende måge, der — såvidt jeg kunne se — ikke yngler i området. Enkelte gråmåger i Arsukfjorden den 26. 12. 54; 2 sammesteds den 1. maj.

18. Hvidvinget Måge (*Larus g. glaucoides* Meyer). Ret almindelig ynglefugl oven over riderne på fuglefjeldet dybt inde i Arsukfjorden. Den ses ofte omkring Ivigtut og Grønmedal.

19. Ride (*Rissa tr. tridactyla* Linn.). Særdeles almindelig ynglefugl, men udelukkende begrænset til det ovennævnte fuglefjeld. Denne koloni tæller mange tusinde par.

20. Søkonge (*Plotus alle alle* Linn.). Yngler ikke i distriktet, men skydes ofte om vinteren.

21. Nordlig Alk (*Alca torda pica* Linn.). Jeg så 2 alke den 7. 8. 55 i Kobberminebugten; men fuglen synes at være sjælden i distriktet.

22. Kortnæbbet Lomvie (*Uria l. lomvia* Linn.). Kun set en enkelt gang (den 5. juli ud for Ivigtut). Ifølge pålidelige fangeres udsagn ses den imidlertid ofte, men yngler ikke i distriktet. I Arsuks nærhed findes der ret store kolonier. (Salomonson & Gitz-Johansen: Grønlands Fugle).

23. Tejst (*Cepphus grylle arcticus* Brehm). Et individ i Grønmedal havn den 30. 12. 54. I det hele taget var der ofte tejster på Arsukfjorden, således 1 den 14. 5. 55; ca. 10 den 21. 5.; 8 den 27. 5. og ca. 10 den 7. 8. I øvrigt gjaldt fangerens ovenfor citerede udtalelser også tejsten.

24. Sneugle (*Nyctea scandiaca* Linn.). Kateketen i Arsuk meddelte mig, at denne ugle ofte sås som gæst i distriktet. Udstoppede eksemplarer er ikke ualmindelige.

25. Nordlig Ravn (*Corvus corax principalis* Ridgeway). Yngler overalt i området. Adskillige i Grønmedal juleaftensdag 1954; 2 over Grønmedal den 15. april; ca. 10 parvis på Brattekleve ved Grønmedal den 26. april; 3 i Arsuk by den 21. maj; ca. 10 ved Arsukfjorden den 27. maj; 2 ved Grønmedal den 17. juni; 10 ved Ivigtut den 10. september etc. Om vinteren kunne man se raven daglig ved beboede steder. Omkring 1. april synes de at søge sammen i par og ses ikke længere så hyppigt ved bebyggelser. Ravnens gode kår i distriktet skyldtes ikke mindst marinestationen Grønmedals daværende chef, orlogskaptajn Asger Jørgensens fredningsbestræbelser.

26. Grønlandsk Stenpikker (*Oenanthe oen. leucorrhoea* Gmelin). Almindelig ynglefugl. En ♂ ad. ved Grønmedal den 24. 5.; ca. 10 ved Bryggerens elv, Grønmedalsområdet, den 9. 7. Den 31. 7. sås forbavsende mange stenpikkere ca. 500 m oppe i fjeldområdet bag Grønmedal. Fra midten af august til begyndelsen af september var stenpikkeren og gråsiskenen de almindeligste fugle omkring Grønmedal. På en tur til højfjeldet den 9. sept. kunne man lige til 500 m's højde ustandseligt se stenpikkere.

27. Grønlandsk Gråsiske (*Carduelis flammea rostrata* Coues). Almindelig ynglefugl. 6 stk. i Grønmedal den 22. 5.;

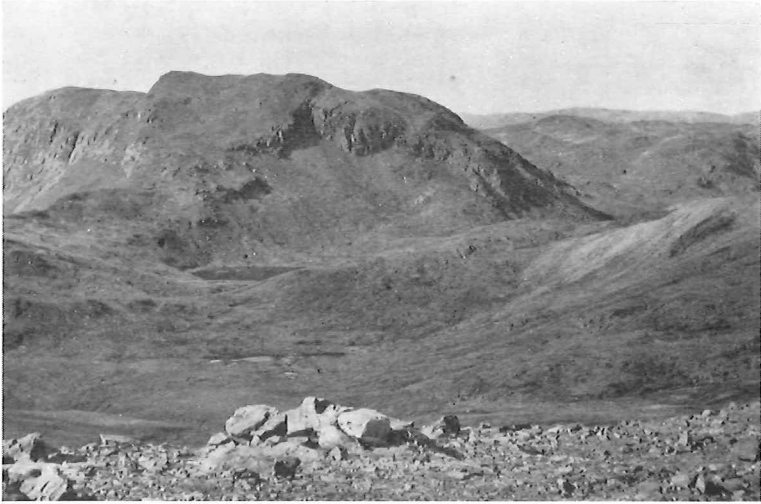

Fig. 3. Højfjeldet bag Grønnedal.

rede med 4 æg sammesteds den 21. 5.; en flok på ca. 80 i Ivigtut den 10. 9.

28. Grønlandsk Laplandsværling (*Calcarius lapponicus subcalcaratus* Brehm). Talrig ynglefugl. En halv snes den 17. 5. i Grønnedal; rede med halvvoxne unger sammesteds den 18. 6.; rede med 6 æg den 19. 6. ved elven ovenfor Grønnedal. Den 25. 6. sås mange udflyjende unger i og omkring Grønnedal. Adskillige laplandsværlinger observeredes ved Ivigtut den 10. 9.; men flokkene var iøjnefaldende små.

29. Snespurv (*Plectrophenax n. nivalis* Linn.). Overordentlig talrig ynglefugl. En hel del overvintrer. Således 4 snespurve i Grønnedal den 24. 12. 54; ca. 10 sammesteds den 2. 1. 55. I Juli-anehåb så jeg den 19. 12. 54 en flok på over 30 stykker. 2 fugle, der blev iagttaget den 14. 3. 55, hørte sikkert også til de overvintrende, idet trækfuglene tydeligt kom den 15. 4. Dette er åbenbart en sen dato. Fencker angiver for Sarqaq i Nordgrønland den 9.—10. april som den almindeligste ankomstdato (D. O. F. T. 41, 1947). Den 15. april vrirmede hele Grønnedal så at sige af snespurve, et oplivende og forjættende syn efter lang tids fattigdom på fugle. På en tur til fjeldområdet bag Grønnedal den 1. maj var der snespurve overalt. Selv højt oppe i fjeldmarken, hvor andre fugle ikke ses, findes snespurve. Den 9. 9. så jeg i ca. 600 m's højde mange småflokke (5—10 i hver) og to store flokke på ca. 100 og ca. 130 snespurve.

Kurt Groth

26. maj 1884—10. april 1957.

Efter kortere tids sygdom døde direktør K. Groth, »Bellevue«, Svendborg, den 10. april 1957, og vi har med ham mistet en af vore betydelige lepidopterologer. Groth fødtes i Bergedorf ved Hamborg 1884. Allerede i sine drengeår blev han ledet ind på den naturinteresse, der kom til at betyde så meget for ham gennem hele hans liv. Vejledet dels af sin naturinteresserede fader og dels af den kendte Hamborgsamler Amandus Sauber begyndte han allerede som 12-årig at samle sommerfugle. Ekskursionerne gik ofte til lokaliteter i og ved den store Sachsenwald; der var her lejlighed til at gøre gode fund, og som det bedste fra disse år nævnedes Groth selv nominatformen af *Rhyacia subrosea* Stph., der blev fundet 1900 i nærheden af Hamborg. — Som ung kom Groth til Indien; det var i 1907, og han dyrkede også her sin interesse for sommerfugle, dels i Penang på Malakkakysten, hvor urskoven var lige i nærheden af hans bolig, og dels på Langkawi-øerne, hvortil han foretog samlerrejser. Det var vanskeligt at præparere dyrene i den fugtige varme; de blev derfor sendt hjem, hvor de blev præparerede og opstillede i Hamborgs naturhistoriske museum. Senere flyttede Groth til Rangoon, hvor han også dyrkede samlervirksomheden, om end med noget ringere resultater end i Penang. Så kom den første verdens-

krig. Groth blev interneret et sted i Forindien. En tid kom han til en rekreationslejr, der lå i bjergene midt i en urskov. Til held for Groth var kommandanten selv sommerfuglesamler, så også under disse forhold blev det muligt at dyrke indsamlingsvirksomheden.

I begyndelsen af 1920 kom Groth til Danmark og fik sit hjem i »Belle-vue« ved Svendborg. Gennem en periode på godt 35 år dyrkede han sin indsamlingsvirksomhed dels i den store park, der hørte til hans ejendom, og dels på sydfyenske lokaliteter. Gennem denne indsamlingsvirksomhed øgede han i høj grad vort kendskab til den fynske sommerfuglefauna. Der er i denne forbindelse grund til at nævne hans fund af *Eueretagrotis agathina* Dup. Denne er en atlantisk art, der har sin største udbredelse i England og Frankrig; den er fundet i Nederelbområdet siden 1908, hvorimod østligere fund er få og spredte. Groth fandt arten i Snarup mose 20. 8. 1933. Gennem mange år undlod han ikke at tage til Snarup den 20. aug. i det håb atter at finde arten, hvilket dog desværre ikke lykkedes. — Groth var en ihærdig og dygtig samler; men hans naturinteresse gik dybere. Det var for noget andet sommerfuglenes biologi, der interesserede ham; han var en god iagttager, når han færdedes ude i naturen, og hjemme havde han travlt med sine talrige klækninger og de arvebiologiske undersøgelser, der især har gjort hans navn kendt, også i udlandet. Groth var en nøgtern og kritisk vurderende lepidopterolog, der selvstændigt tog stilling til problemerne, helst på grundlag af egne iagttagelser og forsøg. Beundringsværdige er de arvebiologiske undersøgelser, han foretog med hensyn til arterne *Dystroma truncata* Hfn. og *Dystroma citrata* L. Disse to meget variable arters arvelighedsforhold har Groth undersøgt gennem talrige klækninger og klarlagt i to afhandlinger i »Flora og Fauna«, henholdsvis 1935 og 1937. Hans arvebiologiske samling er opstillet for sig og rummer ca. 2500 exemplarer af de nævnte arter.

Groth fulgte grundigt med i den lepidopterologiske tidsskriftlitteratur og var selv en flittig bidragyder, især til »Flora og Fauna«. Gennem en længere årrække var han næstformand i Lepidopterologisk Selskab for Fyn. Det er meget få af dette selskabs møder, han ikke har deltaget i, og selskabets yngre medlemmer kom i høj grad til at nyde godt af hans omfattende og solide kendskab til sommerfugle. Vi vil savne ham som det hjælpsomme og elskværdige menneske, han var, og som den kyndige lepidopterolog, det altid var en glæde at være sammen med i hans gæstfrie hjem eller ude i den natur, han elskede at færdes i.

Niels Pedersen.

To angiveligt danske eksemplarer af *Pyronia tithonus* L. og *Euphydryas maturna* L.

Af *T. W. Langer*
(Det kgl. Bibliotek, København).

P. tithonus og *E. maturna* er to af vore sjældneste dagsommerfugle, idet begge arter hver for sig kun er fundet ved en enkelt lejlighed for mange år tilbage. De tidligere publicerede fund skal ikke anfægtes her, hvad derimod to andre hidtil upublicerede fund af de samme arter skal. Det drejer sig om en *P. titho-*

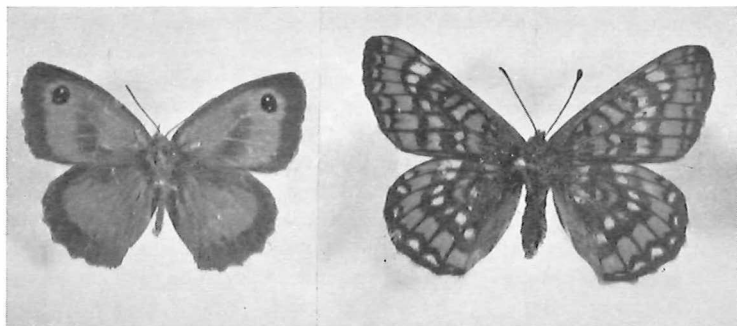

Fig. 1. tv. *P. tithonus* etiketteret »Nymark 2 8. 98«. th. *E. maturna* etiketteret »Søen 10. 6. 96«.

nus, etiketteret »Nymark 2. 8. 98« og en *E. maturna*, etiketteret »Søen 10. 6. 96«. Begge stykker er etiketteret med sedler, skrevet af afdøde lektor Edmund Andersen fra Østre Borgerdydsskole i København, skønt hans navn ikke står på dem; imidlertid røber etiketternes karakteristiske indstregning med røde linier samt håndskriften tydeligt deres herkomst.

Vi ved om Edmund Andersen, at han samlede flittigt i Syd-sjælland før og omkring århundredskiftet, og at der ingen udenlandske dyr var i hans samling, som overgik til skolen, hvorfor man på forhånd kunne være tilbøjelig til at godtage hans fund, selvom disse ikke nogensinde er blevet offentliggjort. Etiketternes udseende gør det sandsynligt, at de er skrevet for 50–60 år tilbage.

Hvad lokaliteten »Nymark« angår, ligger der et lille samfund ved navn Nymarks huse ca. 3½ km vest for Fakse, altså i E. A.s jagtterræn, mens »Søen« kan være enten et mosedrag ca. 2 km fra Gniben på Sjællands odde, en lokalitet ca. 5 km øst for Kalund-

borg, et areal ca. 5 km sydøst for Jyderup, grænsende op til Tornved skov, eller et mosedrag ca. 9 km nordvest for Slagelse. Af disse lokaliteter kan de 3 lades ude af betragtning, idet *E. matura* hører til i mådelig fugtig løvskov, og kun Jyderup-lokaliteten kan komme på tale.

Der er imidlertid ting ved de to eksemplarer, som gør, at jeg vægrer mig ved at tro, at de kan være danske. *P. tithonus*-stykket er ret stort, ca. 38½ mm i vingefang, og har ret smalle, vel afgrænsede, sortagtige sømme samt bagvingen af grundfarven lige ud til sømbåndet. Alle disse ting tyder på, at eksemplaret er af sydlig oprindelse, idet arten mod nord, d. v. s. i England og Tyskland, tenderer mod bred, brunlig søm og bredt og kraftigt formørket bagvingerod, der ofte kun lader en relativt ringe del af bagvingen forblive af den gulbrune grundfarve. De nordlige eksemplarer er ligeledes i reglen noget mindre end det foreliggende, ligesom ♂ ♂'s mørke androconistribe på forvingen er mørkere og mindre. Dette stykke stammer fra et sted med udpræget varmt og tørt klima, sandsynligvis den spanske højslette. Det stemmer næsten overens med eksemplarer i min egen samling, som jeg selv har taget i det sydlige Europa.

*E. matura*na'en er en ♀ med et vingefang på 47 mm, hvad der er temmelig voldsomt, selvom »Svenska fjärilar« opgiver et maximalmål på 46. Det, der især får mig til at betvivle dets ægtthed, er dels, at den eneste nogenlunde acceptable lokalitet trods alt ligger uden for skoven, hvis der da ikke simpelthen er tale om en sø, i nærheden af hvilken E. A. plejede at samle, og hvis identitet idag ikke kan fastslås, dels og væsentligst, at eksemplaret viser alle tegn på at være aldeles nyklækket og dræbt, endnu før vingerne var ordentligt tørrede. Der mangler endnu den dag i dag knap nok et skæl på vingerne, og vingesømmen er, hvad der desværre på grund af billedets dybdeskarphed ikke kan ses, bølget som et stykke bølgeblik, et godt tegn på for tidlig præparation. Det er kort sagt et typisk naturaliehandlerstykke. Havde E. A. selv taget det, måtte han enten have fundet larven og klækket den eller have taget eksemplaret, lige sluppet ud af puppehuden med endnu bløde vinger. I begge tilfælde havde han næppe undladt at meddele det videre, da han jo derved havde haft beviset for, at arten var hjemmehørende her i landet.

I konklusion af det ovenstående mener jeg altså, at ingen af de to dyr med blot få procents sandsynlighed kan antages at være fanget i Danmark. Hvem der har forsynet dem med E. A.s etiketter, ved vi ikke, men det er yderst sandsynligt, at det er en anden end ham selv. Hvornår dyrene er kommet ind i skolesamlingen, ved vi heller ikke; blot så meget kan siges, at ingeniør, cand. polyt. Niels Wolff, en af vort lands mest fremragende sommer-

fuglekendere, kategorisk erklærer, at de ikke sad i skolens samling, da han var elev der. Havde de gjort det, havde han ikke kunnet undgå at bemærke to så celebre sjældenheder. Der er herefter næppe andet tilbage end at fastslå, at dyrene ikke kan være danske, men er af ukendt herkomst, samt at utilstrækkelig og fejlagtig etikettering under alle omstændigheder er noget nær en dødssynd. Måtte disse to eksemplars spøgelse hermed være manet i jorden for ikke senere at formere det allerede mere end tilstrækkeligt store antal falske sjældenheder, som har belastet vore håndbøger gennem de sidste 50 år, og som bør begravnes med honnør, men uden større sorg, så vidt gørligt er.

Summary.

The author tries to show that the two specimens depicted have not been caught in Denmark, despite the fact that they are provided with labels indicating Danish localities.

Naturhistorisk Forening for Jylland.

Med »Naturhistorisk Forening for Horsens og Omegn« som arrangør deltog foreningen søndag den 18. august 1957 i en udmærket ekskursion til området: Rørbæk sø, Skjernåens og Gudenåens kilder, Hærvejen og Tinnet krat. Turen havde samlet omkring 65 deltagere, som fik en god dag ud af det. Af særlig interesse var magister E. W. Kaisers ferskvandsbiologiske gennemgang af østenden af Rørbæk sø samt Svinebæk; men også i botanisk og geologisk henseende var ekskursionen udbytterig. En lille snes entomologer, delvis fra Århus Entomologklub, forlængede ekskursionen ved at drive fangst i Tinnet krat allerede lørdag aften. Udbyttet var desværre ikke overvældende, da en times silende regn gjorde alting vådt og klamt.

Knud Juul.

Dagsommerfugle fundet og iagttaget ved Odder.

Af *Stig Aagesen*,
Skibby.

Medens jeg boede i Jylland fra 1946—53, helligede jeg mig især studiet af dagsommerfuglenes forekomst ved Odder, en opgave, der på udmærket måde lod sig forene med mit arbejde som tegner og maler. Mit daglige arbejde med dyr og landskaber er i mange år foregået midt i dagsommerfuglenes rige: blomstrende grøftkanter, solfyldte enge, vide overdrev og fredfyldte skove, og alt dette findes på den skønne egn omkring Odder, ca. 20 km syd for Århus. Det omtrentlige iagttagelsesareal omfatter et kvadrat, ca. 1 mil på hver led, med Odder by omtrent midt på østsiden, og dækker således de spredtliggende skove omkring Rathlousdal og mod syd de vældige eng- og mosedrag mellem Morsholt og Ørting by. Terrænet er stærkt kuperet, med lange sten-gærder, gamle grusgrave, fugtige skovpartier og moser og rummer som venteligt en temmelig righoldig og blandet bestand af dagsommerfuglearter.

Efterfølgende fortegnelse skulle give et nogenlunde udtømmende billede af dagsommerfuglefaunaen, idet jeg dog gør opmærksom på, at enkelte arter først er fundet umiddelbart før eller efter min afrejse fra byen, så man kunne tænke sig, at arter med meget lokal forekomst endnu kan have undgået opmærksomheden. Det var således ved et tilfælde, at vi i 1953, det sidste år jeg boede i Odder, fandt den koloni af *E. aurinia*, der holder til i Ondrup mose, og også *R. quercus* fandt vi kun ved et rent tilfælde, endda i en lille lund lige i byens udkant.

- P. machaon*: ialt kun 3 gange, tilfældig omstrejfer. Et stk. på Vिलlavej i juni 1946 og igen et stk. på Stiftelsesvej 18. 6. s. å. Det tredie exemplar iagttog jeg 7. 6. 48 i Rathlousdal dyrehave. Exemplaret fra Stiftelsesvej blev taget af lærer Skaftte Jespersen og sidder nu i min samling.
- A. crataegi*: 1946, adskillige set og taget i Tornsbjerg skov, hvor arten optrådte næsten lige så almindeligt som *P. brassicae*; 1947 ingen, 1948 enkelte, 1949 ligeledes, 1950 ingen, 1951 adskillige såvel i Tornsbjerg som i Lundhof skov og i Rathlousdal dyrehave, 1952 enkelte og 1953 meget talrig, især i Lundhof skov, hvor mange blev taget i mindre skovlysninger.
- P. brassicae*: almindelig hvert år undtagen 1949, hvor kun ganske enkelte iagttoges. Tidligste og seneste dato: 14. 4. og 9. 10, den sidste et frisk exemplar. Ikke nær så talrig som de to følgende.
- P. rapae*: talrig hvert år undtagen 1949, til gengæld særlig hyppig i 1947, da larverne ødelagde store arealer med kål overalt

- i herredet. I begyndelsen af juli s. å. iagttog jeg fra toget en umådelig sværm på strækningen mellem Holbæk og Tølløse; toget kørte uafbrudt i ca. 10 minutter gennem sværmen. Tidligste dato: 25. 4. 1952.
- P. napi*: også denne art var forbløffende fåtallig i 1949, ellers den talrigst forekommende af de 3 *Pieris*-arter, vel på grund af egnens mange skove og lunde. Enkelte dværgexemplarer (hungerformer) er taget. Tidligste dato: 18. 4. 1953.
- L. daplidice*: en ♀ 9. 7. 49 lige uden for Odder ved et stort, knapt tilgroet mergelgravs område. Arten er set og taget efter min bortrejse fra omegnen.
- A. cardamines*: ses jævnlgt på skovenge og langs skovkanter. Tidligste og seneste dato: 24. 4. og 11. 6. En dværg, f. *minora* Lién., 11. 5. 52 ved Morsholt mose.
- G. rhamnii*: ikke så hyppig som foregående. Seneste dato: 20. 8. 49.
- C. hyale*: 1946 en del set og nogle stykker taget på en lucerne-mark ved Drammelsbæk i nærheden af Randlev. Jeg tog et stk. 21. 8. 48 i Fillerup, et stk. blev iagttaget 25. 8. samme år og sted, og jeg tog igen et stk. 20. 8. 49 i Fillerup på en lucerne-mark, alle ♀♀. Kun i 1946 blev der iagttaget flere eksemplarer samtidig.
- L. camilla*: af denne for Jylland sjældne art iagttog jeg et stk. 12. 7. 47 ved den sydlige udkant af Ulvskov i Fillerup. Dyret opholdt sig på nogle træer og buske så højt over jorden, at jeg ikke kunne nå det med nettet.
- P. atalanta*: ret almindelig fra slutningen af juli, seneste dato 3. 10. 50. Næsten altid enkeltvis eller højst få sammen.
- P. cardui*: ingen notater 1946–47, 1948 enkelte, men 1949 særdeles talrig fra sidst i juli gennem hele august, ofte i større selskaber sammen med *V. io*. Arten iagttoges over hele egnen.
- V. io*: almindelig overalt, seneste dato 14. 9. 52, hvor der endnu fløj enkelte i Rathlousdal dyrehave. — Et morsomt stykke næsten uden blåt i bagvingeøjjet tog jeg 9. 8. 49 i Fillerup, et år da arten iøvrigt var yderst sparsom.
- V. urticae*: almindelig overalt, men også denne art så vi meget lidt til i 1949 og kun lidt mere i 1950. 4 friske eksemplarer 3. 10. 50.
- V. polychloros*: ingen i 1946–47, til gengæld en del i 1948 og nogle få hvert år 1949–53. Nogle stykker har vi klækket af larver på et kirsebærtræ i Fillerup. Arten ynder at sole sig på svære træstammer og sidder ofte ret højt.
- V. antiopa*: i 1946 blev et eksemplar fundet siddende dødt på en træstub af V. Nielsen; dyret var frisk og ganske ubeskadiget, hvorfor fangeren i første øjeblik troede, at det var død af skræk. Det var imidlertid tørt og stift og må have været dødt i flere timer.

- P. c-album*: vi havde et stort år 1948, hvor 3 stykker blev taget 11. 4. og 13. 4. og et iagttaget 25. 4.; siden har vi ikke set arten. Alle 4 dyr var fra Fillerup.
- E. aurinia*: Først fundet 1953. Arten flyver på et begrænset areal i Ondrup mose, og vi tog hver nogle pæne rækker, uden at det kunne ses på bestanden. Inden for tidsrummet 26. 5.—7. 6. fik jeg blandt ca. 40 dyr kun 2 ♀♀, der blev taget de to sidste dage, jeg besøgte mosen, hvilket tyder på, at de klækkes senere end ♂♂. De var helt friske, mens en vis affløjethed allerede var at spore hos ♂♂.
- M. cinxia*: meget almindelig på solåbne pletter og enge i samtlige skove fra sidste halvdel af maj gennem juni.
- D. paphia*: heller ikke denne art iagttoges så ofte i 1949, som vi ellers er vant til. Vi har aldrig set f. *valesina* omkring Odder.
- R. lathonia*: ret alm. på alle åbne steder, især langs solvarme grusveje, men aldrig mere end nogle få sammen. Tidligste dato: 23. 4. 48.
- A. aglaja*: kun taget en enkelt gang, et stærkt affløjet exemplar 20. 8. 49 på en kløvermark i Fillerup; formodentlig en tilfældig strejfer.
- B. selene*: meget alm. i Rathlousdal dyrehave, meget selskabelig. Fra sidste halvdel af maj til ind i august.
- B. euphrosyne*: modsat mange andre arter kunne der ikke spores formindskelse i individantal hos denne art i 1949, snarere tværtimod. Den forekommer i de fleste af skovene, især de lidt fugtige. Imago fra midt i maj til ind i juni, allerede godt affløjet efter 14 dages forløb. Jeg har aldrig set den efter 15. 6.
- S. semele*: 2 ♂♂ 26. 7. 49 ved Morsholt mose mellem sandede bakker, senere nogle stykker hvert år.
- A. hyperantus*: meget alm. overalt, f. *arete* ses nu og da, hvorimod overgangsformer ikke så sjældent forekommer. Der var næsten ingen i 1949 og ikke ret mange i 1950.
- E. jurtina*: alm. i juni—juli; 1949 optrådte et besynderligt stort antal ♀♀.
- C. pamphilus*: særdeles talrig med undtagelse af 1949; et meget smukt stk. f. *albescens* 8. 6. 48 i Rathlousdal dyrehave. Også en dværg.
- C. tullia*: i moserne mellem Ørting og Morsholt, men først iagttaget de seneste år.
- P. egeria*: talrig i alle skove fra sidst i april gennem maj og igen fra sidst i juli til lidt ind i september. Dyr med helt hvide pletter ses en sjælden gang. Vi har aldrig set arten tage næring til sig som imago.
- S. w-album*: kun noteret 10. og 11. 7. 48 i Tornsbjerg skov, hvor vi tog en snes stykker i en skovlysning på tidsler. Arten findes

- sikkert andre steder i området, men gør sig ikke særlig bemærket og overses let.
- C. rubi*: kun fundet enkelte gange spredt i området, sikkert også overset.
- R. quercus*: også denne art har vi søgt forgæves flere steder. Den lille lokalitet i Præstelunden lige ved Odder blev ødelagt ved fældning og udstykning i 1952; her var der en koloni på 20–30 dyr i et par høje egetræer. Da træerne var fældet, søgte jeg efter æg på topgrenene og fandt ca. 100. De sad oftest enkeltvis lige ved eller på en knop. Vi klækkede nogle få, men det store flertal gik desværre til grunde, da det var vanskeligt at holdet foderet frisk.
- R. betulæ*: denne art har vi taget både ved Ulvskov og i Præstelunden, mest hvor der er brombær eller blomstrende gede-rams. Det bliver dog ikke til mange stykker om året. ♂♂ viser sig først, i begyndelsen af august. Arten flyver ind i september, men er da meget affløjet.
- H. phlaeas*: meget alm. overalt. 1950 var et ualmindeligt sløjt år; jeg så kun 5 eksemplarer trods ihærdig eftersøgning. I gode år træffes 1. kuld fra sidst i april gennem maj, 2. fra slutningen af juli gennem august. Seneste noterede dato er 13. 9. 1952 fandt jeg adskillige i parring 2. 8. i Ørting mose. Af et meget stort antal indsamlede dyr fra hele området har ca. 90% blå pletter på bagvingen i varierende udstrækning. f. *caeruleopunctata* støder vi jævnligt på, f. *suffusa* har vi truffet nu og da, altid i 2. generation, og af andre afvigende former har vi truffet f. *bipunctata*, *subradiata*, *caudata*, *juncta* og *impunctata*. En 3. generation har vi aldrig set.
- H. hippothoë*: ikke alm., findes i Tornsbjerg skov. Et enkelt stk. i Rathlousdal dyrehave i juni.
- C. minimus*: pletvis spredt og ofte i stort antal især ved grusgrave, men også på mere sur bund. En meget stor koloni med hundredevis af dyr fandt jeg 31. 5. 53 ved Rude plantage.
- P. agestis*: ret alm. flere steder. En ♂, taget 5. 6. 52, har gule i stedet for orange sømpletter, f. *pallidior*.
- P. icarus*: meget alm. overalt. 1. gen. fra midt i maj til lidt ind i juni, 2. fra beg. af august måneden ud. Også af denne art så jeg adskillige i parring 2. 8. 52, lige efter klækningen. En gynandromorf blev taget 3. 8. 52 ved Rude. Dværgformer forekommer nu og da; f. *melanotoxa* har vi fundet nogle få gange og ligeledes f. *icarinus*, f. *amethystina* er taget ved Rude. Gennemgående er dyr fra fugtig bund større end dem fra mere tør bund.
- P. amandus*: ret alm. i Tornsbjerg skov i juni–juli; også Rathlousdal dyrehave.

- P. semiargus*: hyppigst i Tornsbjerg skov, selvom vi også har truffet den på andre lokaliteter i juni—juli.
- C. argiolus*: første gang 14. 5. 50 ved Rathlousdal, en ♀, derefter 24. 5. 52 i Præstelunden på brombær.
- A. lineola*: i de senere år fundet i større antal.
- A. flava*: pletvis ret alm. fra sidst i juni til ind i august.
- A. sylvanus*: mange steder fra først i juni til midt i juli, kun få i 1949.
- H. comma*: i mosen mellem Ørting og Morsholt, først i de seneste år.
- H. malvae*: spredt over næsten hele området, i reglen enkeltvis eller få sammen. Maj til lidt ind i juni.
- N. tages*: færre lokaliteter end foregående, men til gengæld mere selskabelig. Jeg har kun notater fra maj, men jeg erindrer at have set den først i juni.

Det giver ialt 48 arter, af hvilke de 40 kan regnes for hørende til den faste bestand. Af de resterende 8 er i hvert fald *machaon* og *camilla* ganske tilfældige strejfer, og jeg anser ligeledes *antiopa*, *aglaia* og *daplidice* for sådanne. Hvad angår *hyale*, *c-album* og *argiolus*, er der vel større chance for jævnligere at møde dem.

Mindre meddelelser.

Om *Eulype subhastata* og *E. hastata*. I anledning af to nyfund af måleren *Eulype subhastata* Nolcken og nogle, tildels egne, iagttagelser af dens søsterart *Eulype hastata* Linné på steder, der afviger meget fra de i den samlede danske litteratur angivne, fristes jeg til følgende kommentarer:

Under gennemgangen af artsmateriale fra en samling, tilhørende civiling. Tranum Jensen, Charlottenlund, fandt jeg en ♂ af *Eulype subhastata* Nolck. Eksemplaret, der er noget afgnedet, blev fanget på lyslokning i Charlottenlund den 10. juli 1955. Ved elskværdig bistand fra civilingeniør N.L. Wolffs side ved genitalundersøgelsen bekræftedes bestemmelsens rigtighed.

Dette fund er, hvad findestedets art angår, tilsyneladende i fuld analogi med det først publicerede fund af arten her fra landet (1952, Målerbogen, p. 146-148), idet arten kom flyvende til en kvartslampe, anbragt på en altan i et ejendomskompleks i Charlottenlund. Hvorfra den stammer, får vel foreløbig stå hen i det uvisse, men visse forhold tyder på den nærliggende Charlottenlund Skov. Afstanden fra denne til fangststedet er i luftlinie ikke mere end godt 350 meter, en strækning arten let vil kunne tilbagelægge på en aften med gode muligheder for lysfangst, som på den 10. juli 1955, og med de mange, tildels nyere, iagttagelser af natsommerfugles træk på gunstige lyslokningssaftener, selv med den ret begrænsede direkte tiltræknings-

radius for en kvartslampe in mente (ca. 100 meter eller måske mindre, efter britiske erfaringer af dømme), må man indrømme, at muligheden for at arten stammer fra nabolaget ikke helt kan afvises.

Nu er Charlottenlund Skov, med det kendskab vi fra vore nabofaunaer har til artens biotoper, der svarer til *hastatas* (jvf. dog omtalen af dem i det følgende) ikke en sådan, men muligheden for at arten kan forekomme på steder, der ikke svarer til dens sædvanlige, er til stede og underbygges til en vis grad af et fund af arten fra 1956, idet stud. polyt. Preben Holst, Rønne, tog en frisk ♂ om dagen ved Pedersker på Bornholm den 24. juni 1956. (Meldt i Entomologiske Meddelelser, Bind XXVIII, no. I.) Eksemplaret blev, sammen med tre *hastata*, fanget på en eng, hvor f. ex. *Pseudopanthera macularia* L. har en af sine få bornholmske lokaliteter. Det nærmeste sted, arten kan være kommet fra, er en lille plantage, der dog overvejende består af nåletræer, beliggende et par hundrede meter fra findestedet.

Disse hidtidige *subhastata*-fund er ganske interessante, idet ingen af dem kan siges at svare til de biotoper, man vil forvente, at arten foretrækker, men som det vil ses af det følgende, er der måske også uopklarede områder i dens slægtning *hastatas* biotopkrav, idet den som nedenfor anført kan forekomme og klækkes på steder, der ganske ligger udenfor dens normale biotoper.

Eulype hastata er den samlede danske litteratur ellers enig om at karakterisere som lokal og knyttet til biotoper som birkeskov, -sumpe og -heder, hvor larvens næringsplanter, birk, *Myrica* og *Vaccinium* gror. Men i det sidste par år har jeg og andre samlere iagttaget arten på steder, der ganske afviger fra disse, og som synes at vise, at arten følger birken på andre biotoper, af hvilke nogles karakter skal beskrives kort i det følgende.

De første iagttagelser blev gjort på Langeland i 1955, hvor jeg den 10. juli så to hunner. Stedet var Nebbeskov, en typisk langelandsk bondeskov, hovedsagelig af eg med en rig underskov af hassel og navr, men også med bøge- og granenklaver. Den ene hun blev taget om morgenen ifærd med at folde vingerne ud under egene, afstanden til de nærmeste spredte birke var et par hundrede meter. Den anden jagedes op senere på dagen mellem egene ude ved stranden, også den var ganske friskklækket. Et par dage senere traf jeg atter arten, igen en frisk, men forkroblet hun, ved Lohals på Nordlangeland, på en skovlysning i en bøgeskov. Og samtidig fandt en anden samler arten, en enkelt han, i en af de typiske forstdrevne bøgehøjsskove med store granpartier ved Ringe på Midtfn. De hidtidige fynske fund svarer ellers godt til artens klassiske biotoper.

I 1956 traf jeg atter arten udenfor dens klassiske biotoper. Stedet var Asnæs Forskov ved Kalundborg, hvor den fløj om dagen i en blandingskov overvejende af bøg og ask, men med spredte birke og elle.

Foruden disse her nærmere omtalte iagttagelser er jeg i besiddelse af oplysninger om fund af arten under ganske lignende omstændigheder som de her nævnte, men da de kun understreger dem, vil jeg undlade at referere dem nærmere.

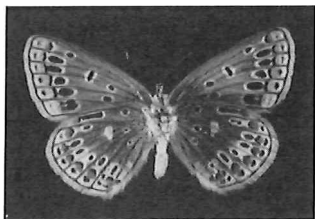
Konklusionen af det foregående må vel derfor være, at *Eulype hastata* L. øjensynligt ikke blot er knyttet til sine hidtil velkendte biotoper, hvor den dog trives bedst og kan ses i størst antal, men også kan forekomme og klækkes på andre biotoper, hvor birken indtager en beskednen rolle, biotoper af en noget heterogen karakter, som lettest kan beskrives ved at overføre Will. Petersens karakteristik for Baltikum til danske forhold (1924, Lepidopteren-Fauna von Estland, p. 251) — Gebüsch und Waldlichtungen —. Om noget lignende vil komme til at gælde *Eulype subhastata* Nolck. kan endnu ikke diskuteres, dertil er vort nuværende materiale af arten og vore oplysninger om den for sparsomme.

Tilfældet, at en art, der normalt er knyttet til en speciel og lokal biotop, kan optræde og yngle på steder af en anden karakter, er iøvrigt ikke ukendt her fra landet, jvf. omtalen af måleren *Itama fulvaria* de Vill. hos Kløcker (1915, bind IV, p. 154), i Fynsfortegnelsen især (1948, Sommerfugle på den fynske øgruppe, p. 94) og hos Hoffmeyer (1952, Målerbogen, p. 239). For denne arts vedkommende er der det interessante at tilføje, at den ikke har været i stand til at opretholde og fortsætte sin recente spredning på Fyn, idet den tilsyneladende har trukket sig tilbage til sine få og spredte blåbærlokaliteter igen efter i nogle år at have ynglet konstant i en del fynske moser, hvor den åbenbart levede på birk. Muligvis stiller arten på sin særlige biotop så specielle krav for at opretholde en population, at de kun rent midlertidigt kan tilfredsstilles på nogenlunde analoge biotoper, som den finder frem til under sine fremstød. Det tyder de fynske iagttagelser af arten på. Om noget lignende vil gøre sig gældende for *Eulype hastata* L. kunne det være interessant at få konstateret i de følgende år.

Ringe, 1957.

Svend Kaaber.

En afvigende form af *P. icarus*. I sidste halvdel af juli måned færdedes jeg en ugestid i de såkaldte Hobro bakker på nordsiden af Mariager fjord. Mægtige lyng- og enebevoksede skrånninger falder her mere eller mindre stejlt ned mod fjorden, gennembrudt af dybe og langstrakte kløfter. I juli er der mellem lyngen talrige tuer af frodigt blomstrende timian, der ivrigt besøges af de tilstedeværende sommerfuglearter, bl. a. *H. semele*, *M. charlotta*, *I. lathonia*, *L. phlaeas* og *C. pamphilus*.

Imidlertid var min opmærksomhed særlig rettet mod *P. icarus*, og det var da også blandt dem, jeg gjorde det bedste fund, en meget smuk symmetrisk ♀ f. *costapunctata* Tutt. + f. *extensa* Tutt. Som det ses på billedet, er alle submedianpletterne strøgformet forlængede (= f. *extensa*) og især på forvingerne til lige meget store og tangerende den røde sømpletrække. *Costapunctata*-formen er også fin og tydelig markeret ved bagvingernes forrand.

Denne dobbelte aberration er så vidt vides ikke fundet før her i landet;

i hvert fald er den ikke tidligere blevet rapporteret, og jeg vil i denne forbindelse henstille til alle samlere at kigge efter, om der muligt skulle sidde en pendant et eller andet sted og i så fald oplyse T. W. Langer eller under-tegnede derom. T. W. Langer har meddelt mig, at Lempke, i hvis tillæg til det hollandske katalog formen står omtalt, kun kender ét stykke — også en ♀ — fra Holland.

Skibby 1957.

Stig Aagesen.

Monstrøs anemone. Nogle drenge har fået tildelt opgaven at samle sommerfugle i Lillering skov ved Århus. Her fandt Gorm Pallesen søndag den 12. maj den afbildede hvide anemone (*Anemone nemorosa*).

Blomsten mangler blomsterstilk, men har de sædvanlige tre løvblade og midt i blomsten støvvejene. Det ejendommelige består i tilstedeværelsen af

en del grønne blade indenfor de tre sædvanlige, noget mindre, men ellers snitdelte og grønne. Derefter kommer der talrige hvide treflignede blade aftagende i størrelse ind mod støvvejene.

En blomst er som bekendt ét i formeringens tjeneste omdannet skud med afsluttet vækst. Anemonen her er således et smukt eksempel på, at bløsterblade er slået tilbage til løvblade, og støvblade er slået tilbage til en kombination af bløsterblad og løvblad.

Fotografiet er taget af adjunkt H. J. Jordt.

Århus, maj 1957.

A. E. Skjøt-Pedersen.

Anmeldelser.

I. T. Sanderson: Verdens dyreliv. Pattedyr. 300 sider. 140 tekstfigurer. 48 farvetavler med i alt 190 figurer. Pris kr. 75,00. Hassings Forlag, København 1957.

Bortset fra *Brehm: Dyrenes liv*, der udkom for ca. 30 år siden, har vi ikke på dansk en samlet fremstilling af pattedyrenes systematik og levevis. Det må derfor påskønnes, at Hassings Forlag har påtaget sig udgivelsen af Sandersons bog om alverdens pattedyr. Billedstoffet er det originale amerikanske. Farvefotografierne dominerer. De er mesterligt udført og giver i de fleste tilfælde en fortræffelig forestilling om, hvordan dyrene ser ud. Teksten er fordansket af zoologerne H. Volsøe og F. W. Bræstrup, og når man har set sig mæt på de farvestrålende illustrationer, lønner det sig at granske teksten, der er levende og fyldig og tager hensyn til forskningens nyeste resultater. Grundig og inciterende viden er her samlet. Men det er dog påfaldende, at man må slutte beskrivelsen af adskillige — også ret almindelig forekommende — pattedyrarter med en bemærkning om, at vi faktisk ikke ved noget om dyrets levevis. Oversætterne slutter da også deres indledning med at udtale håbet om, at bogen må kunne inspirere en eller anden til at gå på opdagelse i pattedyrenes verden. Går dette håb i opfyldelse, er der endnu en grund til at anbefale bogen. E. N.

H. V. Thompson & A. N. Worden: The rabbit. 240 sider. 21 tekstfigurer. 8 tavler med 16 fotografier. Pris 16 sh. Collins, London 1956.

Medens ovenfor omtalte bog behandler alverdens pattedyr, har vi her et eksempel på en tilbundsgående undersøgelse af en enkelt og velkendt pattedyrart, og dette gør ikke Thompson & Worden's bog til mindre interessant læsning. Kaninen blev sandsynligvis først indført til Storbritannien af normannerne. Gennem de følgende århundreder bredte den sig så stærkt, at den næstefter mennesket og tamkvæget er det levende væsen, der har haft størst indflydelse på det engelske landskabs udseende. Den blev på dobbelt vis af stor økonomisk betydning, idet den oprådt som et voldsomt skadedyr på marker og i haver og samtidig dannede grundlag for en kødproduktion af stor værdi. For grevskabet Pembroke anslår man således, at der i 1945 for hver 100 lb. okse-, svine- og fårekød produceredes 36 lb. kaninkød. Men i 1953 konstateredes det første tilfælde af kaninsygdommen myxomatosis i Kent, og nu er kaninbestanden kun en brøkdel af, hvad den var tidligere. Regnskabet gøres op i den foreliggende bog, der på den smukkeste måde er en kombination af ren og anvendt biologi. Indholdet strækker sig fra en grundig gennemgang af kaninens ernæringsfysiologi, forplantning og adfærd over økologi, sygdomme og snylttere til en diskussion af skade og kontrolmetoder. For skønt myxomatosisen har gjort et voldsomt indhug i bestanden, hersker der næppe tvivl om, at de overlevende immune dyr vil kunne danne grundlaget for en oplomstring af

populationen med deraf flydende konsekvenser. Bogen kan på det bedste anbefales den, der har interesse for økologi og for den praktiske anvendelse af biologernes mere teoretiske resultater. E. N.

Ib Clemens Petersen: Middelalderlige lægeplanter. 48 sider. Særtryk af Lolland-Falsters historiske Samfunds årbog 1957.

Forfatteren har skrevet en fyldig oversigt over de planter, der findes i Lolland-Falsters Stiftsmuseums frilandsafdeling. Her har man for nogle år siden anlagt en »urtegård« med et udvalg af de læge- og krydderplanter, der blev dyrket ved klostrene i middelalderen. Man får god og grundig besked om de enkelte arter. Det er morsom og interessant læsning, der især vil kunne påskønnes af botanikere, have dyrkere og andre blomstervenner. Det smukke særtryk fås ved henvendelse til forretningsfører A. Thordrup, Lollands Tidende, Nakskov. Pris 1,50 kr. + porto. E. N.

Hugo Sjörs: Nordisk växtgeografi. 228 sider. 108 fig. Pris d. kr. 39,00. Bonniers Förlag, Stockholm 1956.

I serien *Scandinavian University Books*, hvis danske repræsentant er Gyldendals Forlag, er udkommet en bog om botanisk økologi og plantegeografi. Den indledes med nogle kapitler om floristik, autøkologiske foreteelser og vegetationslære. Her finder man et meget stort teoretisk stof samlet og systematiseret i lærebogsform. Resten af bogen indeholder en særdeles grundig gennemgang af de forskellige plantesamfund: havets og strandens vegetationsformer, de ferske vandes plantevækst og landjordens forskellige samfund. — Det kan indvendes, at bogen er betydelig mere »svensk« end »nordisk«; men det skal ikke forklejne det store arbejde, forfatteren har udført, og bogen fortjener at blive kendt også udenfor universitetskredse på grund af sit rige indhold og sin pædagogiske form. Den må kunne bringe ny inspiration til amatørbotanikere og påvirke skolelærernes botanikundervisning i mere økologisk retning. E. N.

C. M. Poulsen: På jagt med bøsse og kamera. 150 sider. 8 dobbelttavler med 45 fotografier. — Vignetter af Leif Ragn Jensen. — Pris kr. 16,50. Hirschsprungs Forlag. 1957.

Konservator C. M. Poulsen fra Silkeborg fortsætter i denne bog sine skildringer af en natursamlers oplevelser, der påbegyndtes sidste år med bogen »På sporet«. Man mærker, hvor optaget han er af naturen og alle dens foreteelser. Han er en smittende fortæller, der nok er værd at lytte til. Det må dog indvendes, at både form og indhold er noget svingende: fra typiske jægerkrøniker til fine naturbilleder. Bedst kan jeg lide ham, når han jævnt og ligetil fortæller om sine oplevelser med fugle som i afsnittene om isfuglen, træløberen, lappedykkeren og præstelkraven. Dette konkrete og levende stof magter han så godt som nogen, ligesom også billedtavlernes fineste fotografier hidrører fra hans strejftog i fuglenes verden. E. N.

Olaf Bagers Antikvariat

Skindergade 20 — Tlf. Palæ 8066 — København K.

køber og sælger

naturhistorisk faglitteratur, tidsskrifter, leksika, ordbøger
m. v. på alle sprog.

Skriv til os!

Besøg os, fri adgang til reolerne. Kataloger sendes på forlangende

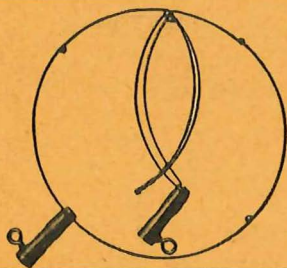
Ældre årgange af „Flora og Fauna“

fås ved henvendelse til

overlærer Knud Juul, Provstebakken 24, Århus.

1899, 1901, 1908, 1919 og 1943 er udsolgt og af en del årgange
er kun meget få tilbage.

Medlemmer af de foreninger, der har »Flora og Fauna«
som medlemsblad, får betydelig rabat.

Den rigtige, sammenfoldelige
køtsjerring Let og solid, straks
klar til brug Kr. **9,50**

Holger Lennild

Frøbels Allé 1, København F
Tlf. Fasan 2702

Insektnåle,

sorte og hvide, minutien- og etikettestifter i fineste kvalitet
(originale tyske) **til billige priser.**

Svend Lyngtved Vibevej 50, Søborg. Tlf. Bagsv. 1793

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Carlo F. Jensen: <i>Theodoxus fluviatilis</i> L. genfundet i Ringkøbing Fjord	101
International botanisk kongres.....	108
Ole Runge: Foreløbig meddelelse om det fynske egerne.....	109
Sven Liisberg: Om <i>Bembex rostratas</i> copulationsadfærd.....	111
Jes P. Asmussen: Ornithologiske optegnelser fra Arsukdistriktet i Syd- vestgrønland.....	113
Niels Pedersen: Kurt Groth.....	118
T. W. Langer: To angiveligt danske eksemplarer af <i>P. tilthonus</i> L. og <i>E. maturna</i> L.	120
Foreningsmeddelelser.....	122
Stig Aagesen: Dagsommerfugle fundet og iagttaget ved Odder.....	123
Mindre meddelelser.....	127
Anmeldelser.....	131

FLORA OG FAUNA udsendes med 4 hæfter om året til medlemmerne af de tilsluttede foreninger. Abonnement kan desuden tegnes i boghandelen eller ved henvendelse til redaktionen.

Abonnementspris 15 kr. pr. årgang.

Formændene for de foreninger, der har Flora og Fauna som medlemsblad:

Jylland: Overlærer *Knud Juul*, Provstebakken 24, Århus.

Sjælland: Overlærer *P. K. Nielsen*, Sorøvej 21, Slagelse.

Fyn: Adjunkt *Jørgen Aarup*, Blichersvej 86, Odense.

Lolland-Falster: Inspektør *G. Dybkjær*, Stubbekøbingvej 47, Nykøbing F.

Bornholm: Overlærer, Redaktør *Th. Sørensen*, Aakirkeby.

Lepidopterologisk Forening: Viceinspektør *P. L. Jørgensen*,

J. C. Schiødttes vej 10, København F.

NV-Sjælland: Skovrider Vilh. Kjølby, Bjergsted pr. Jyderup.

Redaktionens adresse: Skjærsøvej 5, Risskov

Udsendt 15. 12. 1957